

DİYARBAKIR İLİ SUR İLÇESİ SATI MAHALLESİ ZOROVA MEZRASI'NDA İKAMET EDEN YURTTAŞLARA YÖNELİK HAK İHLALLERİNE İLİŞKİN RAPOR

A-Raporun Konusu

Diyarbakır ili Sur İlçesi Sati (Zorava Mezrası) Mahallesi'nde ikamet eden yurttaşlara yönelik kolluk güçleri tarafından 14 Nisan 2021 tarihinde gerçekleştirilen; işkence, kötü muamele, hakaret, hürriyeti tahdit, ayrımcılık ve kişinin hatırasına hakaret suçları ile ilgili olarak olayın mağdurları ve görgü tanıkları ile yapılan görüşmeler, yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri ile ilgili tespit ve değerlendirme raporudur.

B-Heyetin Oluşumu

Diyarbakır ili, Sur İlçesi, Sati Mahallesi, Zorava Mezrası'nda ikamet eden yurttaşlara 14 Nisan 2021 tarihinde “*Köy girişinde bulunan istasyon durağının duvarında bulunduğu iddia edilen bir yazı*” gerekçe gösterilerek, kolluk güçleri tarafından hukuka aykırı suç ve davranışlarda bulunduğu iddia edilmiştir. Basına ve sosyal medyaya; kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, işkence, kötü muamele, hakaret, tehdit, ayrımcılık ve kişinin hatırasına hakaret suçlamalarının gerçekleştiği bilgileri ulaşmıştır. Bu bilgiler üzerine; Diyarbakır Barosu, İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Diyarbakır Temsilciliği ve Özgürlük İçin Hukukçular Derneği Diyarbakır Şubesi'nden oluşan bir heyet ile inceleme ve tespitlerde bulunmak üzere 15.04.2021 tarihinde Zorova mezarına gidilmiştir. Yerinde yapılan tespit ve incelemelerde bulunulmuş ve olay mağdurları, görgü tanıkları ile birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

C-Olaylara Dair Anlatımlar

- 1- Diyarbakır Sur İlçe Jandarma Komutanlığına bağlı, içerisinde resmi üniformalı kolluk personellerinin ve sivil giyimli personellerin bulunduğu üç araç Diyarbakır'ın Merkez Sur ilçesine bağlı Sati Mahallesi Zorava Mezrasına 14 Nisan 2021 tarih, saat 12:00-13:00 sularında gitmiştir. Köy girişinde bulunan İstasyon Durağının duvarında yazılı olduğu iddia edilen “*Biz yaşamı uğruna ölecek kadar seviyoruz*” yazı gerekçe gösterilmiş; sayıları tam olarak tespit edilemeyen mahalleli gençlerden oluşan yaklaşık 10-15 kişilik bir grup, yazının yazıldığı yer olan ve köylüler tarafından köy meydanı olarak tanımlanan yerde kolluk güçleri tarafından alıkonulmuştur. Kolluk güçleri tarafından sinkaflı küfürler ile hakaretlerde bulunulmuş, alıkonulan kişiler tehdit

edilmiştir.

Bahse konu yazının yazıldığı duvar.

Olayın devamında kolluk güçleri tarafından toplatılan gençlerden aynı aile olan 4 kişi (İ. A., Y.A., H.A., M.A.) bir araca, diğer 3 kişi (R. K., H.T., A.K.) ayrı bir araca bindirilerek köy merkezinden çıkarılmıştır. Araçlara bindirilen kişilerin anlatımlarına göre araç içerisinde sinkaflı sözlerle hakaretlere ve tehditlere(yargısal tahkikat tehdidi) devam edilmiştir. Araçlarla köyden çıkarılan kişiler yaklaşık 10 km köy dışına çıkarıldıktan sonra tekrar geri getirilmişlerdir. Ayrıca 1 kişi (Z.Ç.) ise başka bir araca bindirilmiş köy meydanında yaklaşık yarım saat araç içerisinde alıkonulmuş, araç içerisinde de kendisine sinkaflı sözlerle hakaretlere ve tehditler yapıldıktan sonra serbest bırakılmıştır.

2- Mağdurların alıkonulduğu yer;

3-Olay tarihinde araca tek başına bindirilen Z.Ç. vermiş olduğu beyanlara göre; araca bindirilmeden evvel köy içinde darp edildiğini, boğazının sert bir şekilde sıkıldığını yine yumruklara maruz kaldığını ifade etmiştir. Araca bindirildikten sonra da aile fertlerinden bazılarının örgüte katılmasından dolayı kendisine dönük hakaretler, tehditler ve fiziksel müdahalelerin devam ettiğini aktarmıştır. Aracın içerisinde bulunan komutanın da kendisini tehdit ve hakaret ettiğini ifade etmiştir. Yine olaya dair Z.Ç.’nin anlatımlarına göre araç içerisinde yarım saat kadar bekletildikten sonra araç içerisinde bir tutanağın tutulduğunu, kendisine imzalatıldığını ve sonrasında serbest bırakıldığını beyan etmiştir.

4-Kardeşleri ile birlikte araca bindirilen Y. A. şu beyanlarda bulunmuştur: “Beni ve 3 erkek kardeşimi (İ.A., H.A., M.A.) köy içerisinde alıp bir araca bindirdiler. Araç hareket etmeden önce aracın içerisinde uzun bir süre tutulduk, aracın camları kapalıydı, aracın içi sıcak ve havasızdı. Araç seyir halinde iken araç içerisinde bize ve ailemize yönelik sinkaflı küfürler ettiler. Bize köy girişinde yazılan yazının kim tarafından yazıldığını sordular. Biz de yazının kim tarafından yazıldığını bilmediğimizi, yazıyla ilgimizin olmadığını belirttik. Yine yaşamını yitiren ve akrabaları olan örgüt üyelerine “onlar şehit değiller, onlar gebermiştir” diyerek bizlere dönük de hakaretlerini sürdürdüler. Biz, nereye götürüldüğümüzü sorduğumuzda ise, bize “Sizi il jandarmaya götüreceğiz” dediler. Kürt kimliğimizden dolayı sinkaflı küfürleri oldu. Aracın içinde bize herhangi bir savcı talimatından bahsetmediler. Bindirildiğimiz araç köyden uzaklaşıp Dicle Üniversitesine yaklaştığında kendilerini alıkoyan askerlere gelen bir telefon sonrasında bizleri köye geri getirdiler.”

5-Olaya dair anlatımlarda bulunan T.K. ise ikamet ettiği köyde kolluk güçlerinin sürekli gelip gittiklerini ve bu türden tehditlerin sürekli yaşanmakta olduğunu ifade etmiştir. Genç yurttaşların alıkonulması ve sonrasında darp edilmesine gerekçe yapılan yazının 3-4 yıl öncesine kadar da var olduğunu, yeni yazılan bir yazı olmadığını ve bugüne kadar bahse konu yazıdan dolayı herhangi bir sorun yaşanmadığını ifade etmiştir. T.K.'nin beyanlarına göre rütbeli bir kolluk personeli köylülere dönük *“Bölücülük yapacaksınız, buradan Suriye'ye gidin, Irak'a gidin”, böyle yaparsanız bu köye karakol kurduracağım*” diyerek söylem ve tehditlerde bulunduğunu heyetimize aktarmıştır.

D-Heyetin Tespitleri

14.04.2021 tarihinde Diyarbakır ili Sur İlçesi Sati (Zorava Mezrası) Mahallesi'nde ikamet eden kişilere yönelik, mağdur anlatımları tutarlı görülerek kolluk görevlilerince hukuka aykırı bir şekilde alıkonulma, fiziki saldırı, hakaret ve tehditlerde bulunulduğu hususunda güçlü bir kanaat oluşmuştur.

- Zorova mezrasında mağdur ve görgü tanıkları ile yapılan görüşmeler sonucunda; köy meydanında toplatılan kişiler; işkence, kötü muamele, hakaret, hürriyeti tahdit, ayrımcılık, kişinin hatırasına hakarete maruz kaldıkları,
- Kolluk görevlileri tarafından; köy meydanında toplatılan gençlere dönük aile mensuplarından ölenlere dair sinkaflı sözlerle hakaret edilmiş olması kolluk kuvvetleri tarafından TCK madde 130 kapsamında, Kişinin Hatırasına Hakaret Suçu kapsamında olduğu,
- Köy meydanında toplatılan gençlerden “Z.Ç.” adlı yurttaşın araca bindirilmeden önce ve araca bindirildikten sonra sistematik bir şekilde işkenceye maruz kaldığı beyanlarından tespit edilmiş,
- Yurttaşların aktarımından etnik aidiyetlerinden dolayı kolluk güçleri tarafından hakarete ve ayrımcılığa maruz kaldıkları,
- Köy meydanına toplatılan genç yurttaşlar; aracın içerisine alınarak kötü muamele, hakarete maruz kaldıkları ve araç içerisine alınıp bekletilip daha sonra köy dışına çıkarılıp geri getirilerek hürriyetlerinden yoksun bırakılmışlardır.
- Heyetimizce yapılan görüşmelerde herhangi bir yargı kararı olmaksızın kolluk güçleri tarafından yurttaşların üstü aranmış ve fiili yakalama yapıldığı tespit edilmiştir.

E-Heyetin Değerlendirmeleri

1-Heyetimizce yapılan tespitler neticesinde söz konusu olayda kolluk görevlilerinin tüm eylem ve işlemlerinin keyfi olduğu değerlendirilmektedir.

2-Kişiler işkence ve kötü muameleyle maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

a-Kişiler köy meydanına bir araya getirilerek özgürlüklerinden yoksun bırakılmış, köy meydanında hakaretlere ve sinkaflı küfürlerle maruz kalmış, bir kısmı araca bindirilmiş, Z.Ç. adlı yurttaş araç içerisinde ve araç dışında işkence ve kötü muameleyle maruz kalmıştır.

b-Anayasanın işkence yasağını düzenleyen 17/3. Maddesi şu şekildedir: “Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

c-AIHS’nin 3. Maddesi şu şekildedir: “Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya karşı birleşmiş milletler sözleşmesinin 1. Maddesi şu şekildedir:

“Sözleşme amaçlarına göre, " şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözeten herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatıyla uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ızdırıp veren bir fiil anlamına gelir. Bu yalnızca yasal müeyyidelerin uygulanmasından doğan, tabiatında olan veya arızî olarak husule gelen acı ve ızdırabı içermez. İşkence " terimi, bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü şahsın işlediği veya işlediğinden

Bu madde, konu hakkında daha geniş uygulama hükümleri ihtiva eden herhangi uluslararası bir belge veya millî mevzuata hâlel getirmez”

d-İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya karşı birleşmiş milletler sözleşmesinin 4. Maddesi şu şekildedir:

“Her Taraf Devlet, tüm işkence eylemlerinin kendi ceza kanununa göre suç olmasını sağlayacaktır. Aynı şekilde, işkence yapmaya teşebbüs ve işkenceye iştirak veya suç ortaklığı yapan şahsın fiili suç sayılacaktır.

Her Taraf Devlet, fiilleri ağırlıklarını dikkate alarak uygun müeyyidelerle cezalandıracaktır.”

e-Hükümleri ile işkence ve kötü muamele, Türkiye Cumhuriyeti’nin de taraf olduğu ve Anayasanın 90. Maddesi gereğince iç hukuk kapsamında yasal düzenlemeler ile eş değer uygulanması gereken ulusal üstü normlarda yasaklanmıştır. Uluslararası normlarda işkencenin suç olarak tanımlanmasını ve cezai müeyyideler uygulanması gerektiği hükme bağlanmıştır.

f-Türk Ceza Kanunun İşkence suçu başlıklı 94. Maddesi şu şekildedir:

“(1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Bu suçun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

(5) Bu suçun ihmali davranışla işlenmesi halinde, verilecek cezada bu nedenle indirim yapılmaz.

(6) (Ek: 11/4/2013-6459/9 md.) Bu suçtan dolayı zamanaşımı işlemez.”

Yukarıdaki tespitler gözetildiğinde, ilgili kolluk görevlileri hakkında derhal soruşturma başlatılmalı, uluslararası standartlara uygun yürütülecek tahkikat neticesinde, eylemleri ile uyumlu bir şekilde şüphelilerin cezalandırılması gerekir.

Bu amaçla; işkence, kötü muamele, hakaret, hürriyeti tahdit, ayrımcılık, kişinin hatırasına hakaret suçlarının işlenmiş olması ihtimaline binaen re'sen soruşturma başlatılmalı; maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve faillerin tespiti açısından etkin bir adli soruşturma yürütülmeli; mağdurların/görgü tanıklarının beyanlarının alınmalı ve araştırılmalı; delillerin toplanması ve olası delillerin karartma eylemlerinin önüne geçilebilmesi için 5271 sayılı CMK'nın 160/2 ve 164. Madde hükümleri uyarınca emniyet müdürlüğü birimlerine mensup kişilerin adli kolluk olarak görevlendirilmeli; mağdurların/görgü tanıklarının anlatımları gözetilerek, Zorova mezarı ve çevresinde görevli kolluk görevlilerinin tespiti yapılmalı; mağdur beyanları alınarak kendilerine işkence yapan kişilere yönelik tariflerle birlikte tespit ve teşhis işlemleri yapılmalı; tespiti konu olayda görevli kolluk görevlilerinin muhtemel bir işkence, kötü muamele soruşturmasının şüphelisi olabilecekleri gözetilerek yürütülecek soruşturma tamamlanınca kadar açığa alınmaları hukuken gerekli ve zorunludur.

g-Kişiler köy meydanında alıkonulduklarını ve 3 farklı araca bindirildiklerini, yakalama ve gözaltı kararlarının kendilerine bildirilmediğini belirtmişlerdir.

- 1- Anayasanın 19/2. Maddesi şu şekildedir: “Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması vb. hallerin dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.”
- 2- AİHS'nin 5/1. Maddesi şu şekildedir: Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamayacağı belirtilmiş, Anayasanın 19/. Maddesine paralel bir şekilde, ilgili yargı merciinin kararı olmaksızın şüpheli/lerin özgürlüğünden yoksun bırakılamayacağı ifade edilmiştir.
- 3- 5271 sayılı CMK'nın 90. Maddesi kapsamında, yakalama işleminin suç şüphesinin bulunması durumunda yapılacağı, suçüstü hali ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde dahil olmak üzere, yetkili cumhuriyet savcısına derhal bilgi verileceği, 91. Madde kapsamında serbest bırakılmaması durumunda gözaltı işlemi yapılacağı belirtilmiştir.
- 4- Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 5. Maddesi kapsamında, Yakalama, gözaltına alma ve muhafaza altına alma yetkisi başlığı altında, kolluk görevlilerinin somut şüphesi altında bulunan kişilere hangi koşullarda yakalama işlemi yapılabileceği belirtilmiştir. Yönetmeliğin 6/5. Maddesi kapsamında, Kolluk kuvveti tarafından yapılan yakalama hâlinde işlem, yakalanan kişi ve uygulanan tedbirler derhâl Cumhuriyet savcısına bildirileceği belirtilmiştir.
- 5- 5237 sayılı TCK'nın Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma başlıklı 109. Maddesi şu şekildedir:
 - (1) Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.
 - (2) Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Bu suçun;

- a) Silahla,
- b) Birden fazla kişi tarafından birlikte,
- c) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,
- d) Kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,
- e) Üstsoy, altsoy veya eşe karşı,
- f) Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir kat artırılır.

(4) Bu suçun mağdurun ekonomik bakımdan önemli bir kaybına neden olması halinde, ayrıca bin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur.

(5) Suçun cinsel amaçla işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezalar yarı oranında artırılır.

(6) Bu suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

6- Kişiler köy meydanına toplatılmış, akabinde bir kısmı araca alınarak 3-4 saat özgürlüklerinden yoksun bırakılmışlardır. Özgürlükten yoksun bırakılma işlemleri CMK'nın 90. ve 91. Maddelerine uygun yapılmadığı gibi Anayasa'nın 19. Maddesi ve AİHS'nin 5. maddesinde belirtilen Özgürlük ve Güvenlik Hakkı ihlal edilmiştir. Kolluk görevlilerince görevin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak ve tehdit etmek suretiyle, mağdurların alıkonularak TCK'nın 109. Maddesi kapsamında hürriyetinden yoksun kılma suçunun işlendiği kanaatine varılmıştır.

7- Evrensel hukukta kişinin bütün aidiyetlerinin ölümle beraber ortadan kalktığı kabul edilir. Heyetimizce yapılan tespitlerde, kolluk görevlilerince, kişilerin bir kısmının örgüte katılan aile bireylerinin ölümü nedeni ile kolluk kuvvetleri tarafından hem kendilerine hem de ölen aile bireylerine hakaret edildiği belirtilmiştir.

8- 5237 Sayılı TCK'nın Kişinin hatırasına hakaret başlık 130. Maddesi şu şekildedir:

“(1) Bir kimsenin öldükten sonra hatırasına en az üç kişiyle ihtilat ederek hakaret eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Ceza, hakaretin alenen işlenmesi halinde, altıda biri oranında artırılır.

(2) Bir ölünün kısmen veya tamamen ceset veya kemiklerini alan veya ceset veya kemikler hakkında tahkir edici fiillerde bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

9- Kolluk görevlilerince yaşamını yitiren şahıslarının yakınlarına yönelik, sinkaflı sözler söylenmesi, TCK 130. maddesinde düzenlenen Kişinin Hatırasına Hakaret suçu kapsamında kalmaktadır.

10- Kürtler resmi olarak “yurttaş” statüsünde olmasına rağmen kullanılan nefret dili nedeniyle sık sık bu ve benzer söylemlere maruz kalmaktadır. Nitekim olay faillerinin

kullandığı; “*Bölücülük yaparsanız Suriye’ye ve Irak’a gidin.*” cümlesi bile üzerinde yaşanan toprağın sadece kendisine ait olduğu ve bir başkası olarak nitelenen Kürt Yurttaşlara bu toprağın hak olarak görülmediği zihni alt yapıyla hareket edildiğini göstermektedir. Son zamanlarda yaşanan bu ve benzeri nefret suçu kapsamında olan olayların çok sık yaşandığına tanıklık etmekteyiz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

- 1- Yurttaşların işkence, kötü muamele ve hakarete maruz kalıp, hürriyetlerinden yoksun bırakıldıkları,
- 2- Yurttaşların Kürt olmalarından dolayı kolluk güçleri tarafından ayrımcılık ve nefret söylemlerine maruz kaldıkları,
- 3- Yurttaşların ölen yakınlarının hatırasına hakaret edildiği, Tespit edilmiştir.

Yurttaşların doğuştan gelen haklarının ve aidiyetlerinin korunması adına;

- 1- Olayda yer alan kolluk görevlileri hakkında ivedilikle etkin ve şeffaf bir adli ve idari soruşturmanın yapılması, soruşturma sonucunun bütün detaylarının kamuoyuyla paylaşılması,
- 2- Satı Köyü Zorova mezrası sakinlerinin siyasi kimliklerinden dolayı uzun bir süreden bu yana sistematik bir şekilde baskı altına alındıkları, ötekileştirildikleri ve kriminalize edildikleri gözetildiğinde bu hususa son verilmesi gerektiği,
- 3- Soruşturmanın salahiyeti açısından ilgili kolluk güçleri hakkında idari soruşturma başlatılarak, görevden el çektirilmeleri,
- 4- Nefret suçu ve siyasi saiklerle farklı kimliklere yönelen tehditlere ilişkin TCK’nın 122. Maddesi değiştirilmek kaydıyla, yasal mevzuatın oluşturulması,
- 5- Yaşanan bu durumda kolluk kuvvetlerinin “devlet biziz” mantığıyla hareket ettikleri ve etkin bir adli ve idari soruşturma yürütülmeyeceğine dair olan inançları cezasızlık politikaların çok net bir sonucudur. Faillerin korunmasına sebep olan cezasızlık politikalarından vazgeçilmesi,
- 6- Kolluk güçleri ve idari yetkililerin temel insan hak ve hürriyetleri açısından kapsamlı eğitime tabi tutulması,
- 7- Türkiye’nin ulusal ve taraf olduğu uluslararası yükümlüklerine tam ve eksiksiz olarak uyması, bu konuda yargı ve idari mercilerin belirtilen hususlara riayet etmesi, Heyetimizce önerilmektedir.